

Vraag nr. 149
van 24 juli 2001
van mevrouw MARIJKE DILLEN

Pesten op school – Kinderrechten

Eind november 2000 heeft de kinderrechtencommissaris een dringende oproep gedaan om maatregelen te nemen tegen een verzwegen maar reëel probleem in Vlaamse klassen, waarbij leerlingen om diverse redenen gepest worden door hun leerkrachten. Volgens de kinderrechtencommissaris zijn pestende leerkrachten geen uitzondering.

Concrete cijfers zijn er niet, maar ze stelde dat het probleem groter is dan totnogtoe wordt aangenomen.

1. Beschikt de minister over gegevens waaruit pestgedrag van leerkrachten naar kinderen blijkt? Welke?

Zijn er binnen het departement Onderwijs onderzoeken uitgevoerd rond deze problematiek? Zo ja, wat zijn de resultaten?

2. De centra voor leerlingenbegeleiding (CLB) kunnen hierbij een bijzondere opdracht vervullen.

Heeft de minister kennis van het aantal klachten dat door leerlingen rechtstreeks aan de CLB's wordt gericht?

Op welke wijze worden eventuele klachten behandeld?

Welk gevolg wordt eraan gegeven?

3. Naar aanleiding van de verklaringen van de kinderrechtencommissaris heeft de minister beloofd het probleem ernstig te nemen en maatregelen te nemen.

Welke maatregelen zijn er genomen? Wat zijn de gevolgen hiervan?

Zijn er reeds sancties genomen tegen pestende leerkrachten? Zo ja, in hoeveel gevallen?

4. Welke initiatieven heeft de minister genomen om kinderen te wapenen tegen onrecht op school?

Gebeurt dit in overleg met het Kinderrechtencommissariaat?

Op welke wijze wordt er samengewerkt?

Antwoord

Pesterijen op school vormden in het begin van de jaren negentig een ware "boom" in Vlaanderen. Een direct gevolg hiervan was dat diverse Vlaamse deskundigen uit verschillende disciplines zich bogen over de problematiek van "pesten", en meer bepaald van "pesten op school". Hiervoor kon zelfs geput worden uit voorafgaande onderzoeken van Scandinavische, Japanse, Engelse, ... collega's die zich reeds twee decennia eerder met hetzelfde probleem geconfronteerd zagen. Bijgevolg werden er vanuit uiteenlopende hoeken heel wat boeken, informatiemappen, brochures, educatief materiaal, pestactie- en preventieplannen en dergelijke meer op de markt gebracht.

Lange tijd werd "pesten op school" slechts gezien als een kwaal van en door leerlingen, waarbij pesterijen doorgaans als een groepsgebeuren werden afgeschilderd. Hiertegen werden reeds verschillende initiatieven ontwikkeld, zowel op lokaal vlak als op beleidsniveau. Om maar één voorbeeld te noemen: het invoegkatern van het tijdschrift Klasse, De Eerste Lijn, over het thema pesten. Tegenwoordig beseft men echter ook dat "pesten" een complex gegeven is, dat een voorzichtige en tegelijk doortastende en continue aanpak vereist. Bovendien confronteren de media ons niet enkel met het pestgedrag van kinderen en jongeren, maar ook met dat van volwassenen. Pesten op het werk, ook wel mobbing genoemd, met alle negatieve en destructieve gevolgen van dien, is een onderwerp dat momenteel terecht veel gehoor vindt. Het thema van de "pestende leerkrachten" zou hier ook in kunnen passen.

Desondanks zijn er vooralsnog geen concrete cijfergegevens voorhanden die de precieze omvang van het fenomeen zouden kunnen illustreren.

De enige indicatie biedt het laatste rapport van het Kinderrechtencommissariaat (1 oktober 1999 – 30 september 2000). In een tijdspanne van één jaar zijn er blijkbaar zeven aanmeldingen van pesterijen of intimidaties door leerkrachten geweest aan het adres van het Kinderrechtencommissariaat. Alle klachten werden geuit door volwassenen, in hoofdzaak de eerste opvoeders, en slechts een minderheid van deze klachten leidde tot een onderzoek.

Een specifiek en direct onderzoek naar het pestgedrag van leerkrachten is er tot op heden niet.

Een van de redenen hiervoor kan zijn dat het pesten van leerlingen door leraars bijzonder moeilijk vast te stellen is. Bovendien mag zo'n onderzoek niet ontaarden in een klikactie van leerlingen tegen leerkrachten.

Indirecte onderzoeken, zoals bijvoorbeeld het OBPWO-project 98.06 over "Het welbevinden in de schoolsituatie bij leerlingen secundair onderwijs: de ontwikkeling van een bevraginginstrument", kunnen een instrument aanbieden om dergelijke praktijken aan het licht te brengen (*OBPWO: onderwijskundig beleids- en praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek – red.*). Het pesten door de leraar wordt dan ruim geïnterpreteerd en binnen de relatie leraar – leerling geplaatst. Het welbevinden van de leerling hangt van verschillende factoren af. De houding van de leraar ten opzichte van de leerling is daar een van. Leerlingen hebben nood aan een relationeel klimaat dat gebaseerd is op wederzijds respect, gelijkwaardigheid en authenticiteit. Leerlingen zijn daardoor bijzonder gevoelig voor hiërarchische machtsverhoudingen tussen de leraar en henzelf. Verder stellen leerlingen hoge verwachtingen ten aanzien van de leraar als begeleider van hun socio-economische problemen. Wanneer dit vertrouwen op een of andere manier geschaad wordt, werkt dat zeer negatief op de leerlingen in. Ook inconsequent en onzeker gedrag van de leraar draagt niet bij tot een positieve schoolbeleving van de leerlingen.

De verantwoordelijkheid toe te zien op het welbevinden van de leerlingen komt in de eerste plaats toe aan de school zelf. Dergelijke instrumenten zouden dan ook deel kunnen uitmaken van de zelfevaluatie van scholen.

De schoolcultuur dient van die aard te zijn dat "pesten" van en/of door leerlingen of leerkrachten geen voedingsbodem vindt, of indien dit wel zo is, in de kiem gesmoord kan worden. Daarbij zou de nadruk vooral moeten liggen op het preventief in plaats van het curatief optreden. De verschillende CLB's spelen ook een rol hierin. Ze werken vooral vraaggestuurd en gaan derhalve in op vragen van leerlingen, ouders en leerkrachten. Bovendien zijn er heel wat centra die meewerken aan de uitbouw van pestprojecten op scholen, die afhankelijk van de lokale situatie verschillende vormen aannemen.

Momenteel worden de gegevens rond "pesten" niet systematisch geregistreerd op Vlaamse schaal. De CLB's hebben wel de intentie om onderzoek te doen naar de kwaliteit van de eigen dienstverlening en ook om indicatoren op te stellen waardoor de kwantitatieve gegevens bij de verschillende centra opgevraagd kunnen worden. Dat zal in de toe-

komst gebeuren aan de hand van de te ontwikkelen software in het netoverschrijdend NICO-project. Dit project houdt een informatisering van de 75 CLB's in Vlaanderen in. De veldwerker (CLBer) wordt hierdoor in staat gesteld om op een eenvoudige en toegankelijke manier een leerlingendossier op te stellen. (*NICO-project: Netoverschrijdend ICT-project voor CLB-gegevensverwerking in Samenwerking met het Onderwijsdepartement – red.*).

Bovendien wordt de uitwisselbaarheid van informatie via de verschillende centra enorm vergroot. Ten slotte is dit ook een middel om beleidsinformatie door te geven. Ondertussen is men ook bezig, in samenwerking met de hogescholen en universiteiten, aan de uitwerking van een nomenclatuur voor de psycho-sociale sector (bv. wat is pesten?). Na afsluiting van dit tijdelijk project zou het hele systeem begin september 2003 operationeel moeten zijn (cfr. BVR van 15 december 2000 en 12 januari 2001).

Op initiatief van de Vlaamse regering werd er voor het schooljaar 2001-2002, naast de reeds bestaande nascholingsprojecten, ook een nieuw prioritair thema goedgekeurd: "Zich goed voelen op school en in de klas". Centraal hierbij is de wijze waarop leerlingen de school en de leeromgeving ervaren en beleven. De klemtoon binnen dit thema ligt niet alleen op interventies die leerkrachten individueel kunnen nemen op klasniveau, maar ook op acties die het hele leerkrachtenteam kan ondernemen. Voordeel hierbij is dat leerkrachten elkaar als collega's kunnen ondersteunen. Een ander nascholingsproject is "Het aanpakken van "moeilijk" schoolgedrag". Door deel te nemen aan dit project raken leerkrachten vertrouwd met diverse jongerenculturen en leren ze omgaan met beeldvorming en vooroordelen bij jongeren. Bovendien leren leerkrachten probleemoplossende en conflictbeheersende technieken en strategieën gebruiken, zodat ze respectvol en gepast kunnen reageren op het gedrag van leerlingen. Cruciaal hierbij is steeds de duidelijke communicatie tussen beide actoren.

Het is echter niet alleen van belang dat leerkrachten op een gepaste manier reageren op leerlingen, maar leerlingen dienen zelf ook bewust te zijn van hun rechten én plichten op school en in de klas.

Bij het departement Onderwijs zijn er twee aanspreekpunten (zowel bij de afdeling van het Basisonderwijs als van het Secundair Onderwijs) waar ouders en leerlingen terecht kunnen met vragen hieromtrent. Verder speelt ook het Kinderrechtencommissariaat een belangrijke rol bij de informering van minderjarigen naar hun rechten. Zowel

via de jongerenkrant als de kinderrechtenwebsite kunnen kinderen en jongeren een overzicht krijgen van hun rechten en plichten in het algemeen, maar ook in hun school.

Dit najaar start er zelfs een sensibiliseringscampagne (lopende van 22 september tot 15 december 2001) rond "rechten van kinderen in de basisschool". De campagne is prioritair gericht naar kinderen van de basisscholen, maar is ook gericht naar leerkrachten en directies. Zonder hun medewerking kan er immers van participatie op school geen sprake zijn. Een van de onderdelen van deze campagne vormt het proefscholenproject onder de noemer "participatiebusactie", dat onder meer gesubsidieerd werd door het departement Onderwijs. In dertig geselecteerde basisscholen wordt een kwalitatief overlegproces gelanceerd tussen leerlingen, leerkrachten en directie. Daarbij worden problemen en ideeën in kaart gebracht en wordt er gewerkt naar een bindende afsprakenlijst.